

Otázka: Starověké Řecko

Předmět: Dějepis

Přidal(a): Xisa

Vymezení pojmu antika, obecná charakteristika antických států

- Antika je především historický vývoj Řecka a Říma
- Samotný pojem antika pochází z latinského antiquitas – starý věk
- Označuje historické období v oblasti Středomoří, časově ohraničené jednak vznikem archaické řecké civilizace a počátkem středověku, rozpadem římské říše vyvolaným stěhováním národů.

• Obecná charakteristika

- vznikají u moře
- půda je soukromým vlastnictvím jednotlivce
- zdrojem obživy je kromě zemědělství i řemeslo a obchod
- výroba je velikou měrou závislá na otrocké práci
- Řecko, Řím

• Přírodní podmínky egejské oblasti

- Z moře se zvedají vrcholky rozlehlého pohoří
- Ostrov Peloponés a Balkán
- Pohoří dosahují výšky přes 2000 m
- Zemědělská půda zabírala 20 % povrchu celkové rozlohy Řecka
- V horských oblastech panovaly kruté zimy s mrazy a sněhem
- Po zbytku povrchu suchá, horká léta a dostatek srážek pouze na podzim a v zimě
- Nacházeli se zde rozsáhlé lesy, které byly později vytěženy

Počátky Řeckých dějin

• Mínojská Kréta

- Kréta je největší řecký ostrov
- Leží ve Středozemním moři
- Civilizace zde vznikla ve 2. tisíciletí př. n. L
- Nazývá se podle mýtického krále Minoa
- Užívali tři druhy písma: hieroglyfické, lineární písmo A a B

• Dějiny starověké Kréty

- Období prvních paláců
 - kolem roku 2000 př. n. L vznikala první města s paláci
 - **Tři nejdůležitější paláce:** Knosos, Faiostos a Millia
 - neexistoval centralizovaný stát
 - roku 1700 př. n. L byli paláce zničeny přírodní katastrofou
- období druhých paláců
 - minojská města zaznamenala svůj největší rozkvět
 - města neměla hradby
 - dobré loďstvo → ovládaly středozemní moře
 - V 15. století př. n. L začaly Krétu sužovat blíže neurčené katastrofy
 - oslabení využili Řečtí Achájové, kteří ovládli Knossos a přivlastnili si i další významné paláce
 - Kolem 14. st. byl Knossos vyvrácen a minojská civilizace zanikla
- **Minojská společnost**
 - mínojské paláce byly sídlem panovníka, správními i hospodářskými středisky
 - Palácové hospodářství
 - ženy měly v Krétské společnosti dobré postavení → hl. Božství → bohyně= matka
 - Později se Kréta seznámila s řeckými bohy
 - Posvátným zvířetem byl býk
- **Mykénské období**
 - Roku 2000 př. n. L přišly na toto území první řecké kmeny- Achájové → zničili původní heladskou kulturu, která byla vyspělejší než ta jejich. →

pevninské Řecko proto v kultuře předstihlo Kréta

- Vznikla tak Mykénská kultura → její vrchol je ve 14. -13. st. př. N .l. → monumentální hradby a paláce → Mykény
- Lovci a válečníci
- Jednotliví panovníci mezi sebou bojovali o území, dobytek, poklady... → oslabilo je to a toho využily mořské národy, které zničily mykénská sídliště ve dvou etapách na přelomu 13. a 12. st. př. n. L
- Následně zaútočily Dórové a severozápadní Řekové
- **Mykénská společnost**
 - malým početným územím vládla řada panovníků
 - propastný rozdíl mezi panovníkem a prostým lidem
 - Achájové znali písmo-lineární písmo B
 - palácové hospodářství
 - námořní obchod s Krétou, Egyptem...
 - Vyváželi se umělecké předměty, olej, textil, kovy, slonovina a koření
 - mykénské osady- Jižní Itálie, Malá Asie...

• **Temné (Homérské) období**

- Následuje po trojských válkách v mykénském období
- příchod Dóřů, jejichž kultura byla značně zaostalá oproti místní → kulturní úpadek celé oblasti → název temné
- část dříve usazených řeckých kmenů ustoupila před Dóry přes Egejské moře až do Malé Asie, kam byla následována i některými Dóry
- Maloasijská řecká města měla rovnocenné postavení vůči městům peloponským a pevninským
- Nově příchozí Dórové z původními obyvateli buď splynuly, nebo si nebo nad nimi získaly nadvládu → příkladem je Sparta, kde museli být výteční válečníci, aby udrželi poslušnost podrobeného obyvatelstva

Archaické období

- 800 – 500 př. n. L
- Vznik klasické polis
- velká kolonizace Středomoří a Černomoří
- raná Řecká tyranida

- **Polis**

- samotné město: hmotná podstata
- obec: společenství, stát
- občané: obyvatelé města
- Vzájemná nedůvěra mezi jednotlivými Polis
- Vedly mezi sebou války
- malé státy → Sparta, Aigina...
- Středisko menší či větší úrodné planiny
- Horniny oddělující roviny tvořily přirozené hranice mezi jednotlivými polis

- **Občan**

- stane se, pokud se narodí občanům příslušného státu (někdy stačil pouze otec)
- Optimálně má dvě děti- syna a dceru → dalších se zbavovali
- **Práva**: může se účastnit sněmu, hlasovat, volit, kandidovat, vlastnit půdu a nemovitosti
- **Povinnosti**: obstarání zbroje a zbraní, bránit vlast, ekonomicky podporovat polis
- Plnoprávným je pouze muž od určitého věku, který splňoval podmínky a byl ekonomicky nezávislý → zemědělec
- ženy se neúčastnily politického života
- **Cizinec**: přistěhovalec, označení cizince dědily i jeho děti

- **Typy politického zřízení**

- oligarchie- vláda několika
- demokracie- vláda lidu
- aristokracie- vláda šlechty- zpočátku byl tento typ ve většině polis, národy jiného pol. Zřízení byli považováni za barbary
- tyranida

- **Velká řecká kolonizace**

- obchodní kontakty s širším okolím
- dochází k uklidnění zmatků po příchodu Dóřů a dalších řeckých kmenů → přelidnění
- Zemědělství nešlo rozšířit a počet obyvatel neustále narůstal → část obyvatel musí tedy odejít
- Na vhodných místech zakládaly kolonie
- Využívali geografické znalosti ze zámořských obchodních plavb
- Od poloviny 8. st. př. n. L dochází ke soustavnému osidlování pobřeží střeozemního a černého moře
- Základy osad organizovaly nejmocnější státy- ekonomicky zásobené
- Metropole- pro osady byla polis mateřským městem

- Vzájemné přátelské vztahy mezi metropolí a osadou
- Syakusy, Neapolis...
- **Důsledky**
 - z nových osad proudilo do Řecka levné obilí a suroviny → místní rolníci a velkostatkáři nemohli nasadit tak levnou cenu, protože by se neuživili → Ti bohatší místo obilí vysázeli révu a obilí, chudší se zadlužovali, aby je mohly vysázet, pokud přišla neúroda oliv či révy → dlužní otroctví pro chudé zemědělce
 - do kolonií se vyvážely řemeslné výrobky- řemeslníci bohatli → začínají se zajímat o politickou moc → jsou bohatší než aristokracie → můžou si dovolit zbroj těžkoodějnec → sociální změny
 - Rostou rozdíl mezi chudým a bohatými
- **Raná řecká tyranida**
 - Aristokraté ovládali soudy → soudily podle nepsaného práva → požadavek psaného práva v 7. st. př. n. L → kontrola spravedlivého průběhu soudu a možnost proniknutí do práv i nearistokratům
 - **Cenzus** - stanovení majetku pro členství v radě, či na úradech → řešilo se tím napětí mezi vládoucí vrstvou a vládčtivou bohatou vstvou → taktéž se rozšiřoval počet členů rady
 - **Samovládce- Tyran** → jeho cíl je odstranění politického monopolu v aristokracii → nahrazení rodových fýl, fýlami územními (*fýl-organizační jednotka podle, nižch se na směnu hlasovalo, nebo volilo*)
 - Rozkvět městských států za jejich vlády
 - Tyran se udržel jen do doby, než splnil svůj účel- pak byl svržen
- **Sparta**
 - Dórové → ovládnutí a podřízení původního obyvatelstva
 - výborní vojáci → přísný výchovní systém a vojenský výcvik
 - Sparťané jsou jediným plnoprávními občany
 - nevěnovaly se zemědělství, ani obchodu ani řemeslu → to za ně dělaly heilóti a periokové
 - v čele stojí **dva králové**
 - dědičný královský úřad
 - **efoři** → úředníci, kteří měly veliké postavení, dohlíželi na krále a mohli ho i uvěznit, bylo jich pět → voleni lidovým shromážděním na jeden rok
 - **rada starších** → voleni na doživotí → 28 starců nad šedesát let → poradní a soudní pravomoc
 - **lidové shromáždění** → všichni plnoprávní dospělí spartané

od třiceti let → volí úředníky a členy jejich rady, rozhodují o zákonech...

- **Peloponéský spolek**

- spartané si udržovaly dobitá území společenskými smlouvami
- autonomie členů spolku
- Sparta je jejím hegemone

- **Athény**

- Attika - krajina v které leží
- občanem se mohl člověk stát buď, že se narodil Athénským rodičům, nebo ho jím jmenoval sněm
- **Metoikové** - cizinci → většinou řemeslníci a obchodníci → nemohli vlastnit půdu → vojenská povinnost, bez politických práv
- v čele stojí nejvyšší úředníci - **archonti** (9) → jsou voleni na jeden rok → každý archont má určitou správní funkci (náboženskou, vojenskou...) → po roce se stávají doživotními členy aristokratické rady
- **Aristokratická rada** → soudní a správní pravomoce, voleni sněmem
- **Drakontovy a solonovy reformy**
 - řeší problémy ve společnosti → rolníci upadají do dlužního otroctví, neurození bohatnou a chtějí práva aristokracie
 - Drakon → obyčejové právo, velmi kruté tresty
 - Solon → odmítal tyranidu a příliš radikální požadavky (rozdělení půdy aristokratů)
 - Zrušení všech dluhů za které dlužníci ručili nemovitostmi, nebo osobní svobodou
 - **čtyři majetkové třídy** -> přístup k úřadům závisel na bohatství
 - **rada čtyř set** → obstarávala chod státu
 - **lidový porotní soudní dvůr** → možnost odvolání proti rozhodnutí úředníků
- **Tyranida Peisistratovců**
 - nastolení tyranidy
 - **Peisistratos** → konfiskace půdy aristokracie → rozšířil politický vliv Athén...
- **Kleisthenovy reformy**

- organizace území
- **démos** → základní územní jednotka
- **trittye** → větší územní celky → deset přímořských, deset vnitrozemských a deset městských
- **fýly** → (*Deset územních celků dohromady tvoří fýlu*) 50 mužů vybráno losem do rad pěti set
- základ Athénské demokracie

Klasické období

- éra největších řeckých vítězství a bratrovražedných bojů → příčina cizí nadvlády nad Řeckem
- epocha největších myslitelů (Sokrates, Aristoteles...)
- nejslavnější období Řeckých dějin
- **Řecko-Perské války**
 - Peršané byli indoevropští kočovníci → usadili se v sousedství Médie poblíž Babylonie a v 7. st. Začaly zakládat první státní útvary
 - Za vlády Kyrose Velikého začaly být Peršané nebezpečím pro okolní státy → dobyl Médii, Lýdii, obsadil Babylon a později byl připojen i Egypt → nejrozsáhlejší starověká říše té doby
 - Koncem 6. st. př. n. L se stala Perská říše jediným sousedem-> začala pronikat i do Evropy
- **Povstání maloasijských měst**
 - řecká města se vzbouřila proti Perské nadvládě
 - Jako první propuklo v roce 499 př. n. L v Milétu a přidávala se k němu i další města
 - Pomoc jim poskytly Athény
 - Povstání poraženo v důlesku amnestii Perské krále Dareiose I, který slíbil volnost těm vzbouřencům, kteří složí zbraně → mnoho řecků uposlechl
 - Milétos byl zničen
 - Peršané chystali odvetu za povstání
- **První perská výprava do Řecka**
 - Roku 490. př. n. L se vypravilo Perské námořní vojsko do egejského moře → Řecké ostrovy uznávaly Perskou nadvládu → vojsko míří do Attiky → Athény žádají o pomoc Spartu → té se ale nedostane včas → Athénsko vojsko se postavilo Perskému vojsku u města Marathonu → Díky skvělé taktice i přes

početní převahu Persie výtěží → (*Marathónský běh-42,2 km, se běhá na počest muže, který běžel stejně dlouhou cestu do Athén, aby tam mohl sdělit zprávu o vítězství*)

- **Druhá perská výprava do řecka**

- Persie znovu dává dohromady vojsko → uzavřena protiperská koalice v čele se Spartou → Řekové chtějí hájit přístup do středního moře u Thermopyl → Řekové soutěžku úspěšně brání → zrádce ukázal Peršanům cestu → Řekové přesto odhalí úmysl nepřátel obejít soutěžku po hřebenech → Král Leonidas posílá většinu vojska na jih a sám s několika sty vojáky se obětuje, tak Peršany zdrží → cesta do Attiky byla volná → plenění → Řekové vyprovokují námořní bitvu u Salaminí → mohutné Perské lodě se tu nemůžou pohybovat → řekové vítězí
- Dalé bitvy u Plataj a u mysu Mykalé, kde se Řekové nadobro zbavili Perského nebezpečí
- Athénský námořní spolek → protiperská organizace → Athény stojí v čele a většinu financí používají na vlastní účely → Athénská říše
- Roku 449 př. n. L byl uzavřen mír s Persií

- **Peloponéská válka**

- Athény a Sparta mají vedoucí postavení, avšak vztahy mezi nimi byli stále napjatější
- Ve 30. letech 5. století se dostaly Athény do konfliktu se Spartskými spojenci → na naléhání spojenců dal peloponéský spolek Athénám ultimátum, například, aby vrátily svobodu Athénským spojencům (*rozpustily tedy Athénský spolek*) → Athény to odmítly → příčina k rozpoutání peloponéské války
- Spočátku měla převahu Sparta díky pěchotě → V čele Athén stál vojevůdce Perikles → později podlehl moru a zemřel → Do čela se dostaly dva muži Kleon a Nikias → Kleon chtěl za každou cenu porazit Spartu a na jeho stranu se přidávaly obchodníci a řemeslníci, kteří bohatli ze zámořského obchodu, který by porážkou mohly ztratit → Nikias po vzoru Perikla vedl obrannou strategii a chtěl uzavřít mír, souhlasily s ním rolníci a velkostatkáři → díky vyčerpání Athén získal větší podporu Nikias → Sparta je též vyčerpaná a proto s Athény uzavírá mír
- Brzy vypukly války znovu, tentokrát se proti Athénám Sparta spojila s Peršany → Spartské loďstvo brání dovozu obilí do Athén → Athény jsou v krizi, vyčerpané → prohrávají a Sparta vítězí
- Mírové podmínky určené pro spartu byli velice přísné (*Strhnout hradby, zrušit námořní Athénský spolek, demokracii nahradit oligarchií ad.*)

Makedonská nadvláda a vznik Helenistických států

- Dosud nevýznamný stát Makedonie se stává díky Filipovi II expanzivní říší, která ohrožuje Řecko
- Athény, po proniknutí Makedonie do Helespontu vyhlásily spolu s Thébami Filipovi válku
- Střetly se v bitvě u Chaironeie, kde zvítězila Makedonie → končí samostatnost řeckých států
- Sjezd řeckých států na Korintě, kde Makedonie vyhlašuje válku Persii → díky tomu řekové přijímají makedonské vedení a sjednotí se. → mohli být svobodní a autonomní, ale nesměly mezi sebou vést válku → mělo být zachováno jejich stávající pol. Zřízení
- Fillipos je záhy zavražděn
- Na trůn nastupuje jeho syn Alexandr-376. př.n.l → po vzoru otce vpadne od Persie. S tamější králem Dariem III se střetne na řece Graniku → Alexandr vítězí a získává pro sebe celou Malou Asii → pokračuje do Egypta, kde je vítán jako osvoboditel od Perské nadvlády → stává se faraonem a bohem → znovu se střetává s Dareiem, kde ho definitivně poráží a získává titul perské vládcy → nechává vypálit jedno z Perských sídelních měst za to, že byli vypleneni Athény → propouští řecké vojáky → roku 327. př. n. l vyráží do Indie → vojáci sužovaní útrapami těžkého pochodu i bojů ho odmítnou následovat → Alexandr určuje sídelním městem Babylon → následne roku 323. př. N .l → nemá žádného nástupce
- **Vznik helenistických států**
 - diadochové - vojevůdci, kteří bojují o roli Alexandrova nástupce
 - Postupně se začala Alexandrova říše rozpadat
 - **Dvě helénistické říše** → Egypt (Ptolemaiovci) a Sýrie (seukelovci)
 - boje o Makedonii → kdo ji získá stane se následníkem Alexandra → rod Antigonovců → **třetí helénistická říše**
- **Helénismus**
 - hellén-řek
 - **znaky:**
 - monarchie s propracovaný úřednickým aparátem
 - řecká kultura
 - úředním jazykem je řečtina
 - specializované školy-poskytují vyšší odborné vzdělání
 - specializace věd
 - občané se nepodílejí na vedení státu
 - Literatura - zaměření na témata z každodenního života
 - filosofie - posun od společnosti k jednotlivci

- Roku 168 př. n. l. v bitvě u Pydny je poražen poslední makedonský král Římany
- Vyvrácením Korintu roku 146. př.n.l. končí dějiny samostatného starověkého řecka

Kultura

• náboženství

- antropomorfní božstva se zoomorfními atributy
- bohové sídlí na Olympu
- Stavěli se jim chrámy přístupné pouze kněžím
- také jim stavěly divadla, stadiony
- Olympie → na počest boha Dia tu hrály olympijské hry
- Epidauros → stojí zde svatyně boha lékaře Asklepie a největší řecké divadlo
- Delfy → nachází se zde proslulá řecká věštírna

• literaura

- eposy, poezie, divadlo
- rétorika
- dějepisectví

• věda

- astronomie, matematika, filosofie, medicína, botanika aj.
- Vděčíme řeckům za řadu důležitých objevů
- odborná terminologie
- pythagorova věta
- dlouholeté tradice v lékařství

• Architektura

- chrámy
- mykénské hrady

• Sochařství

- nejdříve se veliké sochy vůbec nevyskytovaly
- až s rozvojem městských států se začaly dělat
- kúros (chlapec) a koré (dívka)
- Diskobolos, Dýroforos, Diadumenos, Praxiteles
- Výzdoba Pantheonu

• Malířství

- nástěnné malby (v Knossu, Tyryntu, Pylu..)

• zdobená keramika

- Krétská tmavá zdobená bílými ornamenty, později se malují na světlejší podklad

- Mykénská keramika
- geometrický styl - je nejstarší
- černofigurový styl
- červenofigurový styl